

Гончар О.В.

РОЗВИТОК ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ УЧАСНИКІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ВЗАЄМОДІЇ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В СИСТЕМІ ВИЩОЇ ДИЗАЙН-ОСВІТИ

Друга половина ХХ століття визначається як особливий період у розвитку ідеї педагогічної взаємодії, на якому розвиток гуманістичного напрямку зумовив докорінну зміну самого її змісту. Педагогічна наука все частіше підкреслює необхідність пошуку нової моделі дизайн-освіти, адекватної сьогочасному етапу розвитку культури та цивілізації. Незважаючи на широке коло існуючих досліджень, у 2015 році виявився бурхливий інтерес бізнесменів, дизайнерів та педагогів до дизайн-мислення та його принципів. Дизайн-мислення можна тлумачити як процес, завжди орієнтований на створення кращого майбутнього через пошук нових рішень для комплексних проблем у будь-якій галузі. У ВНЗ дизайнерського спрямування заняття з вивчення іноземної мови стали благодатним ґрунтом для впровадження новітніх технологій, у цьому контексті інтерес становить досвід роботи викладачів кафедри педагогіки та іноземної філології Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Проведений аналіз сутності понять «педагогічна взаємодія» та «дизайн-мислення» з позиції дизайн-освіти дозволив дійти висновку, що теоретичні здобутки сучасної педагогіки та дизайну відкривають нові перспективи вирішення сьогочасних проблем педагогіки мистецтва.

Ключові слова: *дизайн-мислення, педагогічна взаємодія, заняття з іноземної мови, принцип, вища дизайн-освіта.*

Гончар Е.В. Развитие дизайн-мышления участников педагогического взаимодействия на занятиях по иностранному языку в системе высшего дизайн-образования. *Вторая половина ХХ века определяется как особый период в развитии идеи педагогического взаимодействия, в который развитие гуманистического направления обусловило изменение самого ее содержания в корне. Дизайн-мышление можно толковать как процесс, всегда ориентированный на создание лучшего будущего посредством поиска новых решений для комплексных проблем в любой отрасли. В вузах дизайнерского направления занятия по иностранному языку стали благодатной почвой для внедрения новейших технологий, и в этом контексте особый интерес представляет опыт работы преподавателей кафедры педагогике и*

иностранной филологии Харьковской государственной академии дизайна и искусств. Проведенный анализ сущности понятий «педагогическое взаимодействие» и «дизайн-мышление» с позиции дизайн-образования позволил сделать вывод, что теоретические достижения современной педагогики и дизайна открывают новые перспективы решения современных проблем педагогики искусства.

Ключевые слова: дизайн-мышление, педагогическое взаимодействие, занятия по иностранному языку, принцип, высшее дизайн-образование.

Gonchar O.V. Development of Design-Thinking of Participants` Pedagogical Interaction at the Foreign Language Lessons in Higher Design Education. *The second half of the XXth century is defined as a special period in the development of the idea of pedagogical interaction in which the development of humanistic trends caused a fundamental change of its content. Design thinking can be interpreted as a process that has always focused on creating a better future by means of the search for new solutions to complex problems in any areas. Higher design school the foreign language lessons have become the fertile ground for the new technologies introduction in this context the experience of teachers and Education Department of Foreign Languages at Kharkiv State Academy of Design and Arts is very interested. The analysis of the essence of the concepts of "pedagogical interaction" and "design thinking" from the standpoint of design education has allowed to conclude that the theoretical achievements of the modern pedagogy and design offer new prospects for solving the modern problems of pedagogy of art.*

Keywords: design-thinking, pedagogical interaction, foreign language lessons, principle, higher design education.

Постановка проблеми. На сучасному етапі, коли процес демократизації українського суспільства набирає обертів, одним з напрямів оновлення вищої дизайн-освіти є зорієнтованість на майбутнє, що передбачає здатність студентів до продуктивної проектної діяльності та детермінації майбутнього. Друга половина ХХ століття визначається як особливий період у розвитку ідеї педагогічної взаємодії, на якому становлення і розвиток гуманістичного напрямку зумовили докорінну зміну самого її змісту. Гуманізація педагогічної взаємодії дозволяє підвищувати рівень ефективності навчально-виховного процесу, розкривати потенціальні можливості кожного до самовдосконалення, а також забезпечувати сприятливий мікроклімат, що характеризується

відкритістю, довірою та підтримкою. У цьому контексті педагогічна наука все частіше підкреслює необхідність пошуку нової моделі дизайн-освіти, адекватної сьогочасному етапу розвитку культури та цивілізації, обґрунтовує важливість спрямованого розвитку кожної людини, яка живе і діє як органічна частка суспільства.

Сучасні вчені також доводять, що на тлі бурхливої мінливості змісту та обсягу знань на першій план висувається дотримання системного принципу зворотного зв'язку інформаційних потоків, що має рефлектуватися при реформуванні дизайн-освіти.

Як свідчить **аналіз останніх досліджень і публікацій** щодо підготовки дизайнерів у системі вищої школи, останнім часом педагогічна наука все частіше звертається до прогресивно накопиченого досвіду гуманістично-орієнтованого навчання, спрямованого на усвідомлювання особистісно значущих цілей, де суб'єкти пізнавальної діяльності виступають як рівноправні партнери.

На необхідність розв'язання різноманітних проблем, пов'язаних із розвитком мистецької та, зокрема, дизайнерської освіти вказують багато сучасних українських та зарубіжних вчених (В. Даниленко, О. Олексюк, О. Рудницька, В. Шейко). Важливість впровадження ідеї педагогічної взаємодії підкреслюється в наукових працях Т. Борової, І. Зязюна, М. Коць, В. Лозової, О. Матвієнко, В. Майбородової, О. Рацул, А. Троцько та ін.). Особливу цінність у контексті проведеного дослідження становлять роботи зарубіжних вчених, які проблему педагогічної взаємодії розглядали як інтеракцію, тобто навчання в малих групах («cooperative learning») Р. Славін («Навчання в команді»), Д. Джонсон і Р. Джонсон («Учимося разом»), Шл. Шаран («Групові дослідження»), а також Ел. Аронсон, Спенсер Каган та інші; а також як організацію навчального співробітництва у колективних та групових формах роботи (О. Донцов, В. Дьяченко, О. Захаренко, Х. Лійметс, А. Петровський, В. Фляків, Д. Фельдштейн, Г. Цукерман, С. Якобсон та ін.).

Незважаючи на широке коло існуючих наробок учених, у 2015 році виявився бурхливий інтерес бізнесменів, дизайнерів та педагогів до дизайн-мислення та його принципів. До того ж, сьогодні в соціальних мережах можна знайти чимало блогів, які присвячені різним аспектам організації дизайн-мислення, що й зумовило вибір теми та її актуальність.

Мета статті полягає в обґрунтуванні поняття «педагогічна взаємодія» та «дизайн-мислення» у контексті професійного розвитку дизайн-мислення учасників педагогічної взаємодії на заняттях з іноземної мови в системі вищої дизайн-освіти.

Основні результати дослідження. Гуманістична мета вищої дизайн-освіти вимагає негайного перегляду його змісту, який повинен включати не тільки новітню науково - технічну інформацію, але й гуманітарні особистісно розвиваючі знання й уміння, досвід творчої діяльності, емоційно ціннісне ставлення до світу й людини в ньому, а також систему морально - етичних почуттів, що визначають її поведінку в різноманітних життєвих ситуаціях. Будь-яка взаємодія передбачає прямий або опосередкований вплив та має дві сторони, а саме: рольову та особистісну. Предметом педагогічної діяльності є інша людина, яка має власну активність, й тому це не може бути нічим іншим, як взаємодія, що носить частіше всього асиметричний характер. «Процес взаємодії розглядають як цілеспрямований взаємообмін і взаємозбагачення змістом діяльності, досвідом, емоціями, установками, різними позиціями» [2, с. 16]. Педагогічна взаємодія охоплює усі сфери життєдіяльності людини – пізнавальну, професійно-трудова та творчу. Безумовно, це багатогранний процес, що складається з дидактичних, соціально - психологічних та виховних взаємодій.

Повідомлення у виданні “Учительская газета” в 1986 році про існування гуманно-оптимістичної педагогіки співробітництва, заснованої на повазі до особистості студента, рівному партнерстві учасників навчального процесу, на прийнятті спільних інтересів та цінностей, прагненні до духовної єдності,

ознаменувало в педагогіці відхід від радянських канонічних рамок, відкрила шлях для гуманізації усіх шарів освіти. Як свідчать вивчені джерела, на цьому етапі розвитку психолого-педагогічних наук була виконана велика кількість досліджень, присвячених вивченню педагогічної взаємодії, у яких розглядалися методи та засоби покращення педагогічної взаємодії, насамперед, у процесі вивчення іноземної мови (наприклад, дослідження А. Матюшкіна, М. Савчина, О. Вишневського, І. Зимньої та ін.), які, на жаль, не відразу використовувалися у масовій практиці [1; 3], хоча по суті проблема набуття комунікативної культури завжди була актуальною.

У світі постійних змін та конкуренції навчання у вищих закладах освіти, поступово необхідність у формуванні в молодій людині не тільки професійних, спеціальних знань, умінь та навичок, а й таких, що знадобляться їй для роботи в будь-якій сфері, які допоможуть їй адаптуватися в складних життєвих ситуаціях, ставала все більш очевидною. У цьому аспекті саме знання про комунікативні властивості особистості, та її комунікативні вміння поволі почали виступати на перший план, тому що саме спілкування є універсальною реальністю, в якій зароджуються і відбуваються всі процеси професійного розвитку та самореалізації людини.

Цей факт, на наш погляд, зумовлений тим, що феномен педагогічної взаємодії, як і процес засвоєння іноземної мови, передбачає врахування активного розвитку таких психічних процесів, як пам'ять, увага, уява, мислення та сприймання, а також уміння вислухати та співчувати, що несуть у собі безпосередній вплив на соціалізацію особистості. З іншого боку, запровадження у практику певних зарубіжних інноваційних методик вивчення іноземної мови завжди ставило викладачів цього предмета у більш вигідну позицію на тлі загальної «закріпаченості» радянської педагогіки.

Вивчення іноземної мови, крім механістичного заучування лексичних одиниць та граматичних правил, охоплює всі аспекти життєдіяльності людини, що відбувається у різних комунікативних ситуаціях. А педагогічна взаємодія як

раз і є тим психологічним явищем, яке поєднує в собі різноманітні і суперечливі види, типи, форми, рівні комунікації: формальне й неформальне, загальне й особистісне, публічне й інтимне, індивідуальне і групове, партнерське й соціально- стереотипне, емпатійне, наукове і буденне, творче і директивне, логічне й емоційне, конкурентне й кооперативне, гуманістичне й конфліктне тощо. Такий багатоплановий соціально-психологічний процес взаємодії між викладачем і студентами, зміст і форма якого детерміновані специфічними завданнями розвитку майбутнього фахівця та його особистості, забезпечується завдяки діалогічному підходу. Тому що тільки в умовах діалогу у студента виникають особистісні смисли, засвоюються загальнолюдські цінності. Організація сприятливої педагогічної взаємодії регламентується подоланням певного психічного бар'єра, а відкритий діалог може здійснюватись як між викладачем та студентами, так і між самими навчуваними. У межах успішної інтеракції партнерів підсилюється практична значущість знання іноземної мови та створюється атмосфера дружніх стосунків. Створені таким чином умови для спокійної врівноваженості, взаємного довір'я та розкнутості знімають так звані анти-сугестивні бар'єри, забезпечують безпосередній контакт з неусвідомленою психічною діяльністю. Таким чином, у ВНЗ дизайнерського спрямування заняття з вивчення іноземної мови стали благодатним ґрунтом для впровадження новітніх технологій, що базуються на багатоплановості педагогічного спілкування, що включає в себе інформативні процеси, різні види взаємодії (ставлення, впливи, взаємовпливи), а також соціальну перцепцію.

Термін дизайн-мислення бере свій початок у праці Герберта Саймона «Науки штучного» («Sciences of the Artificial»), яку було опубліковано у 1969 році, де дизайн визначався вченим як процес перетворення існуючих умов у бажані. Таким чином, дизайн-мислення можна тлумачити як процес, який є завжди орієнтований на створення кращого майбутнього через пошук нових рішень для комплексних проблем в будь-якій галузі. «Дизайн-мислення» (за Г.

Саймоном) розглядається як п'ятиступеневий процес, а саме: (Empathy) Емпатія; (Framing the problem) Визначення проблеми; (Ideation) Формування ідей; (Prototyping) Прототипування; (Testing and Evaluation) Оцінка результатів [6].

Перший етап базується на *емпатії*, що являє собою стрижень усього зазначеного людино-орієнтованого процесу. Лексема «емпатія» походить від римського «*patho*», що означає глибоке, сильне, чутливе почуття (відчуття), близьке до страждання, а префікс «ем» означає спрямований (скерований) усередину. Емпатія є провідною соціальною емоцією й у найзагальнішому вигляді визначається як здатність індивіда емоційно відгукуватися на переживання інших людей. Вона передбачає суб'єктивне сприйняття іншої людини, проникнення в його внутрішній світ, розуміння його переживань, думок і почуттів. Дослідниця Ж. Маценко визначає емпатію як складний, багаторівневий процес, у якому закладена когнітивно-емотивна (інтелектуально-емоційну) взаємодія людини (істоти), яка потребує психологічної або іншої підтримки (об'єкт емпатії), із особою, яка здатна надати таку підтримку (суб'єкт емпатії) [4]. Отже, на початку процесу дизайн-мислення очікується готовність майбутнього дизайнера до співучасті або його здатність краще розуміти людей, для яких має проектуватися продукт чи послуга, вміння збагнути, що вони відчувають, чому і чого бажають.

Другий етап передбачає *визначення проблеми*, тобто визначення інноваційного поля. З цією метою виникає необхідність визначитися із цільовою аудиторією (для кого планується розробити продукт чи послугу), встановити причину, для чого повинна розпочинатися проектна діяльність, а також надати відповідь на питання, що може запобігти робити це. Для успішної реалізації другого та третього етапів, останній з яких зумовлює *появу творчих ідей*, необхідно звернутися до застосування мозкового штурму, головним секретом якого є заповідь про те, що «поганих ідей не буває», навіть дикі (*wild ideas*) мають щось раціональне. Саме тут викладач виконує роль

брейнстормера, який ділиться ідеями, допомагає їм народитися, і, водночас, модератора, який не дозволяє говорити «ні» та скеровує творчий процес, структурує його. На четвертому етапі виникає необхідність *вибору кращого рішення* та його впровадження у реальні форми. Саме вони стануть предметом використання у реальному житті. Ідеально, якщо справжні користувачі протестують новий продукт та нададуть йому *критичну оцінку* (п'ятий етап).

У цьому контексті інтерес становить досвід роботи викладачів кафедри педагогіки та іноземної філології Харківської державної академії дизайну і мистецтв. Прикладом може слугувати заняття з іноземної із студентами освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», проведене завідувачем кафедри у жовтні 2016 року [5], метою якого став розвиток людино-орієнтованого проектування. У ході постановки низки питань (хто, який, чому, як), а також на основі знань про своїх сокурсників та досвіду спілкування, студентами групи дуже швидко було прийнято рішення «створити засіб для схуднення». У ході дискусії було прийнято рішення розділитися на підгрупи (робочі групи) згідно досвіду, а саме: група юзерів 'Users' (тих, хто бажає схуднути), група докторів 'Pro-Doctors' (тих, хто може дати багато конструктивних порад), група дизайнерів 'Designers' (тих, хто буде відповідальним за назву та форму продукту), група рекламних агентів 'Advertisers' (ті, хто знаються на маркетингу).

Результатом проходження перших трьох етапів формулювалися проблеми, ставилися влучні питання, створювалися ідеї. Утім, зазначені етапи не були лінійними, інколи виникала потреба повертатися до певних етапів, а при необхідності, навіть, різні етапи проходили одночасно. Так, народилася ідея створити «тростина схуднення», яка за формою нагадувала про мету схуднути та мотивувала отримати струнку фігуру. За смаком вона мала замінювати цукерку, яку можна було або довго смоктати, або хрумко розжувати. Англійською назвою стала лексема «Slim-cane». Коли рішення було прийнято, дизайнери швидко надали ескізи та проектне рішення її

втілення у матеріалі. Задача оцінити результати розділилася між групою рекламодавців та друзями членів інших робочих груп, яка була їм видана у якості домашнього завдання. Група рекламодавців швидко вгадала рекламні фрази («Achieve the main aim, Just eat the Slim-Cane», «To Slim is aim, Succeeding it is Cane») та надали ескізи можливих варіантів реклами [5].

Висновки. Розвиток дизайн-мислення сьогодні набирає обертів, оскільки він відповідає запитам часу об'єднати кінцевого споживача із процесом проектування продуктів чи послуг, а саме максимально забезпечує швидкий та прозорий зворотний зв'язок між справжнім попитом користувача та ідеєю дизайнера через координацію співтворчості та ретельний аналіз «емпатогенної ситуації» [4] на споживчому ринку.

Дизайн-мислення поступово наближується до безпосередніх учасників навчального процесу в системі вищої дизайн-освіти. Викладачі не тільки фахових дисциплін, але й кафедр педагогіки та іноземних мов стають провайдером новітніх технологій, зосереджуються на варіативному моделюванні педагогічних та дидактичних підходів, спрямованих на становлення проектної культури майбутнього дизайнера. Проведений аналіз сутності понять «педагогічна взаємодія» та «дизайн-мислення» з позиції дизайн-освіти дало можливість дійти висновку, що теоретичні здобутки сучасної педагогіки та дизайну відкривають нові перспективи вирішення сьогочасних проблем педагогіки мистецтва, а саме до формування таких багатогранних утворень як креативність, інноваційність, культуровідповідність, відчуття смаку, індивідуальний стиль, особистісні уподобання та позиція.

Подальший напрямок дослідження. Проведене дослідження дозволило визначити перспективні напрями подальшої розробки ідеї формування дизайн-мислення учасників педагогічної взаємодії в системі вищої дизайн-освіти: теоретичне обґрунтування науково-методичної системи, розробка та упровадження технології забезпечення готовності майбутнього дизайнера до людино-орієнтованого проектування професійної діяльності.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Вишневський О.І. Діяльність учня на уроці іноземної мови / О.І. Вишневський. – К.: Радянська школа, 1989. – 223 с.
2. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход: Метод. пособие. – М.: Высшая школа, 1991. – 207с.
3. Матюшкин А.М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М.: Педагогика, 1972. – 208 с.
4. Маценко Ж.М. Духовність: феномен психології та об'єкт виховання / Ж.М. Маценко – К., Освіта України, 2010. – 100 с.
5. Протокол кафедри педагогіки та іноземної філології ХДАДМ від 7. 10. 2016.
6. Holly Morris, Warman Greg Using Design thinking in Higher education /. [Електронний ресурс]: Educausereview — Режим доступу: <http://er.educause.edu/articles/2015/1/using-design-thinking-in-higher-education> – Заголовок з екрану. – Назва з титул. екрану.